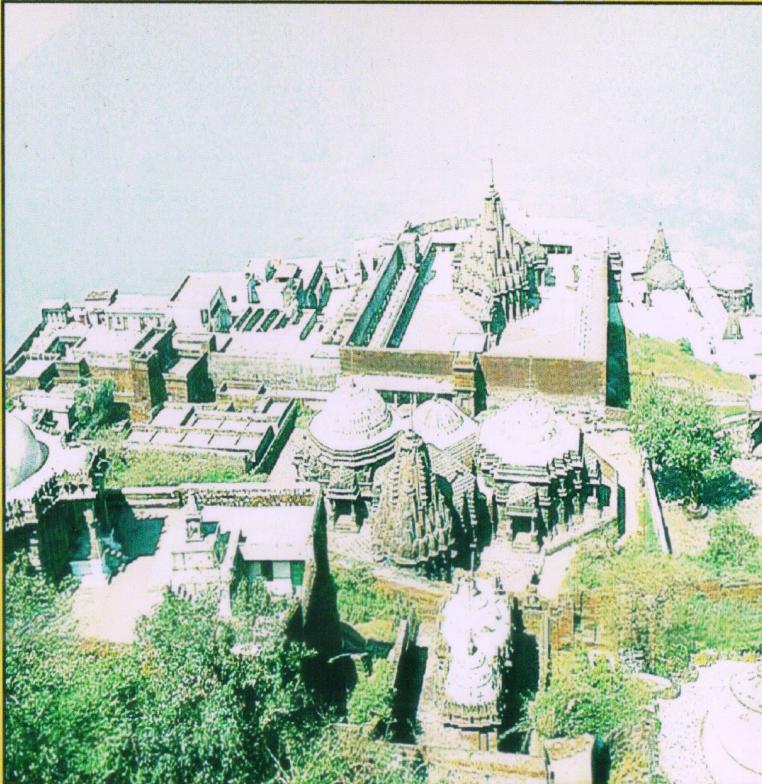

ਸ਼੍ਰੀ ਗਿਰਨਾਰ ਤੀਰਥ (ਗੁਜਰਾਤ)

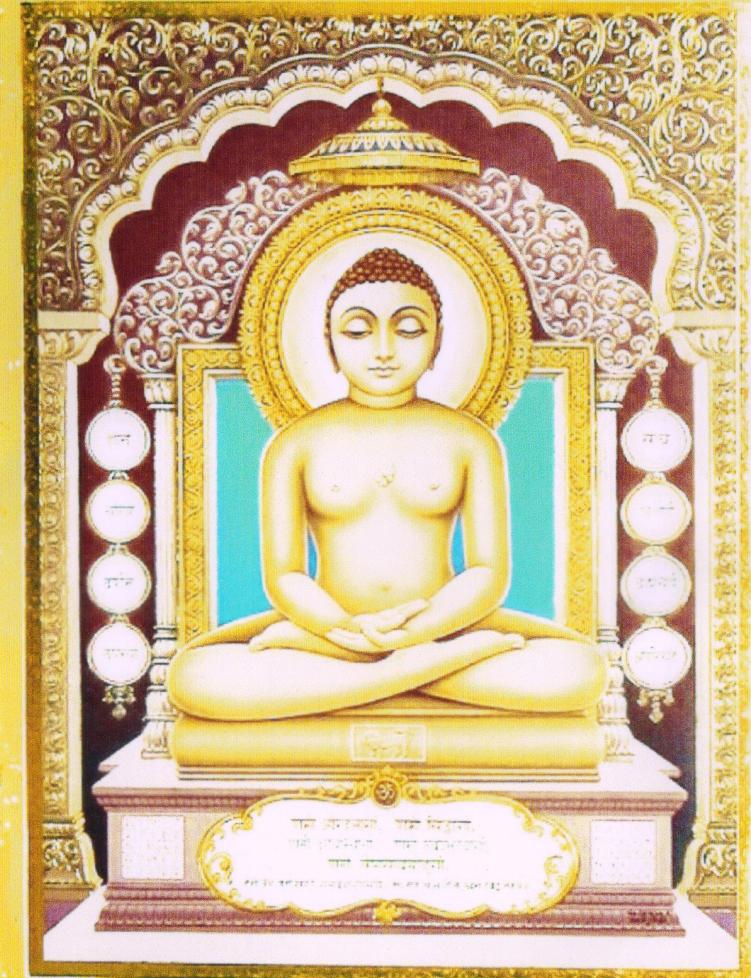
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

26ਵੀਂ ਮਹਾਂਵੀਰ ਜਨਮ ਕਲਿਆਣਕ
ਸਤਾਬਦੀ ਸੰਯੋਜਿਕਾ ਸਮਿਤੀ ਪੰਜਾਬ

ਮਹਾਂਵੀਰ ਸਟਰੀਟ, ਕਲੱਬ ਚੈਕ, ਪੁਰਾਣਾ ਬਸ ਸਟੈਂਡ,
ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ - 148023 (ਪੰਜਾਬ)

YOG SAAR

ਯੋਗ ਸਾਰ

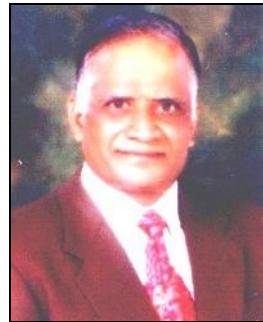

ਮੂਲ ਲੇਖਕ : ਆਚਾਰਿਆ ਯੋਗੇਂਦੂਰ

ਅਨੁਵਾਦਕ : ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ - ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ

ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਵੱਲੋਂ

ਸਮਰਪਣ

ਧਰਮ ਭਰਾ ਸ਼੍ਰਮਣੈਪਾਸਕ

ਸ਼੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ

ਨੂੰ

10 ਨਵੰਬਰ, 2014 ਨੂੰ ਭੇਂਟ

- ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ, ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ

ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦਿਰੰਬਰ ਜੈਨ ਵਿਦਵਾਨ ਯੋਗੋਂਦੂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅੱਪਭ੍ਰਨ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ 24 ਤੀਰਥੀਕਰ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅੱਪਭ੍ਰਨ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਅਚਾਰਿਆ ਕੁੰਦ ਕੁੰਦ ਮੋਕਸ ਪਾਹੁੜ ਅਤੇ ਪੂਜਯ ਪਾਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅਸਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੈਨ ਵਿਦਵਾਨ ਏ.ਐਨ. ਉਪਾਧਿਆਇ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗੋਂਦੂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕਲੀਕਾਲ ਅਚਾਰਿਆ ਹੇਮਚੰਦਰ ਤੋਂ ਘੱਟੋਂ ਘੱਟ 200 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੋਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਕਵੀ ਨੇ ਝੁਠੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ 108 ਸ਼ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਮਾਲਾ ਦੇ 108 ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਤੱਤਵ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮ ਬੋਲਚਾਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਕਵੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਥਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਲ੍ਪ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਥ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਦੇ ਭੇਦ, ਦੇਹ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਵੱਖ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਨ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਕਾ, ਜੈਨ ਜਯੋਤੀ ਉਪ-ਪਰਿਵਰਤਨੀ ਸਾਧਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਣ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਚੇਲੀ ਸਾਧਵੀ ਉਪ-ਪਰਿਵਰਤਨੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਧਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਗਬਰ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਵਰਲਡ-ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ੍ਰੀ ਵਿਨੋਦ ਦਰਿਆਪੁਰਕਰ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੈਬ-ਸਾਈਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਯੋਗ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ।

ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ,

10 ਨਵੰਬਰ, 2014

**ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜੈਨ - ਰਵਿੰਦਰ ਜੈਨ
ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ**

ਅਚਾਰਿਆ ਯੋਗਾਇੰਦੂ ਰਚਿਤ

ਯੋਗ ਸਾਰ

ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਕੇ, ਪਰਮਾਤਮ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਸਮਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। - 1

ਚਾਰ ਘਾਤੀ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਸਟ ਕਰਕੇ ਅਨੰਤ ਚਿਤੁਛਟਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਿਨੇਂਦਰ ਦੇਵ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਸਮਕਾਰ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ। - 2

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਡਰ ਅਤੇ ਮੋਕਸ਼ ਦੇ ਇੱਛੁਕ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਆਤਮ ਸੰਬੋਧਨ ਦੇ ਲਈ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਨਾਲ ਯੋਗ ਸਾਰ ਦੇ ਦੋਹਿਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। - 3

ਕਾਲ (ਛੇ ਦਰੱਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ) ਅਨਾਦਿ ਹੈ। ਜੀਵ ਵੀ ਅਨਾਦਿ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮਿੱਥਿਆ ਦਰਸਨ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈ ਕੇ ਜੀਵ ਨੇ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। - 4

ਹੋ ਜੀਵ ! ਜੇ ਤੂੰ ਚਾਰ ਗਤੀਆਂ (ਨਰਕ, ਮਨੁੱਖ, ਪਸੂ, ਦੇਵਤਾ) ਵਿੱਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰ-ਭਾਵ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰਮਲ ਆਤਮਾ ਦਾ

ਧਿਆਨ ਕਰ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਮੋਕਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

- 5

ਆਤਮਾ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ - ਪਰਮਾਤਮਾ, ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ, ਬਾਹਰੀ ਆਤਮਾ। ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। - 6

ਮਿੱਥਿਆ ਦਰਸ਼ਨ (ਗਲਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫ਼ਸਿਆ ਜੀਵ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਨੋਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬਾਹਰੀ ਆਤਮਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। - 7

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰ-ਭਾਵ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਆਤਮਾ, ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਆਤਮਾ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। - 8

ਨਿਰਮਲ, ਨਿਰਕਾਰ, ਸੁਧ, ਜਿਨ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸਿਵ ਅਤੇ ਸ਼ਾਤ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਿਨੋਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਨੋਂਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਕਥਨ 'ਤੇ ਸੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। - 9

ਦੇਹ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪਰ-ਪਦਾਰਥ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਦਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਪਰ-ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਨੋਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬਾਹਰੀ ਆਤਮਾ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਆਖਿਆ ਹੈ। - 10

ਦੇਹ ਆਦਿ ਪਰ-ਪਦਾਰਥ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਜੀਵ ! ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਸਮਝ। - 11

ਹੇ ਜੀਵ ! ਜੇ ਤੂੰ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਸਮਝੇਗਾ ਤਾਂ ਨਿਰਵਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ। ਪਰ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਸਮਝੇਗਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। - 12

ਹੇ ਆਤਮਾ ! ਜੇ ਤੂੰ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤਪ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਸਮਝੇਗਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਰਮ ਗਤੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। - 13

ਬੰਧਣ ਤੇ ਮੋਕਸ਼ ਸਾਡੇ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਭਾਵ ਭਾਵਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ। - 14

ਹੇ ਜੀਵ ! ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਜਾਣੇ, ਸਿਰਫ ਪੁੰਨ ਹੀ ਪੁੰਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭਟਕਣਾ ਪਵੇਗਾ। - 15

ਹੇ ਯੋਰੀ ! ਇੱਕ ਸਿਰਫ ਪਰਮ-ਆਤਮ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਮੋਕਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈ ਕਿ ਆਤਮਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੋਕਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ। - 16

ਮਾਰਗਣਾ ਅਤੇ ਗੁਣ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਦਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਚਯ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਵਿਖੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਤੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਟੀ (ਪਰਮਾਤਮ) ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇਂਗਾ। - 17

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਦੇ ਧੰਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਜਿਨੇਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੌਕਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। - 18

ਸ਼ੁੱਧ ਮਨ ਤੋਂ ਜਿਨੇਂਦਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਮਰਨ, ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਰਮਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। - 19

ਹੋ ਯੋਗੀ ! ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਜਿਨੇਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। (ਭਾਵ ਦੌਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ)। - 20

ਸਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨੇਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ (ਨਿਰਮਲ) ਆਤਮਾ ਇੱਕ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਹੋ ਯੋਗੀ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। - 21

ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ, ਜੋ ਮੈਂ ਹਾਂ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਯੋਗੀ ! ਭਰਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਉਲੜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। - 22

ਆਤਮਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਲੋਕਾਆਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਨਿਰਵਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। - 23

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਦਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਸਰੀਰ-ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। - 24

ਇਹ ਜੀਵ ਅਨਾਦਿ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਕਾਲ ਤੱਕ ਚੁਰਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਿਆ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਸਮਯਕਤ (ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾ) ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੱਕ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। - 25

ਜੇ ਮੌਕਸ਼ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸ਼ੁੱਧ, ਚੇਤਨਾ ਵਾਲਾ ਬੁੱਧ, ਜਿਨ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਭਰਪੂਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। - 26

ਹੋ ਜੀਵ ! ਜਦ ਤੱਕ ਤੂੰ ਨਿਰਮਲ ਆਤਮ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਂਗਾ ਤਦ ਤੱਕ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਂਗਾ (ਹੁਣੇ ਤੂੰ ਜੋ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਰ ਲੈ)। - 27

ਜਿਨੇਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਚਯ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਵਿਖੇ ਆਤਮਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਕਹੇ ਗਏ ਇਸ ਕਬਨ 'ਤੇ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। - 28

ਅਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਰਤ, ਤਪ, ਸੰਯਮ ਅਤੇ ਮੁਲ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮੋਕਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਲਈ ਜੋ ਪਰਮ, ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਸੁਧ ਆਤਮ ਭਾਵ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। - 29

ਜਿਨੋਂਦਰ ਦੇਵ ਦਾ ਕਬਨ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤ ਅਤੇ ਸੰਯਮ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ ਜੀਵ ਜੇ ਨਿਰਮਲ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਿੱਧ ਦਾ ਸੁਖ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। - 30

ਵਰਤ, ਤਪ, ਸੰਯਮ ਅਤੇ ਸੀਲ ਤਦ ਹੀ ਅਸਰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਸ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਆਤਮ ਭਾਵ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ। - 31

ਮਨੁੱਖ ਪੁੰਨ ਨਾਲ ਸਵਰਗ ਅਤੇ ਪਾਪ ਨਾਲ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਦੇ ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦੇ, ਸਿਰਫ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋਕਸ਼ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। - 32

ਹੇ ਜੀਵ, ਵਰਤ, ਤਪ, ਸੰਯਮ ਅਤੇ ਸੀਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਮੋਕਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ। - 33

ਜਿਨੋਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪੇ ਨਾ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆਤਮ ਭਾਵ ਨਾਲ ਜਾਨਣਾ ਅਤੇ ਪਰ-ਭਾਵ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਾਤਰ ਇਹੋ ਸਾਧਨ ਹੈ। - 34

ਜਿਨੋਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਦਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਛੇ ਦਰੱਵ, ਨੌ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਸੱਤ ਤੱਤਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। - 35

ਜੀਵ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਅਚੇਤਨ ਹਨ। ਇੱਕ ਜੀਵ ਹੀ ਚੇਤਨ ਹੈ। ਇਹੋ ਸਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਮੁਨੀ ਜਨ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। - 36

ਜਿਨੋਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਕਬਨ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸਿਰਫ ਨਿਰਮਲ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣੇਗਾ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। - 37

ਜੀਵ ਅਤੇ ਅਜੀਵ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਸੱਚਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਇਹੋ ਹੀ ਯੋਰੀਆਂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਮੋਕਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਿਹਾ ਹੈ। - 38

ਯੋਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਜੀਵ ਮੋਕਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਸਿਰਫ ਗਿਆਨ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ। - 39

ਕੌਣ ਸਮਾਧੀ ਕਰੇ, ਕੌਣ ਪੂਜਾ ਕਰੇ, ਕੌਣ ਛੂਹਣ ਯੋਗ - ਨਾ ਛੂਹਣ ਯੋਗ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਖੁਦ ਨੂੰ ਠੱਗਦਾ ਫਿਰੇ, ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਦੇਸਤੀ ਕਰੇ, ਕੌਣ ਕਿਸ ਨਾਲ ਦੁਸਮਣੀ ਕਰੇ ? ਸੱਚਾਈ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। - 40

ਜਦ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਆਤਮ ਦੇਵਤਾ
ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਤਦ ਤੱਕ ਉਹ ਕੁਤੀਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦਾ
ਹੈ ਅਤੇ ਤਦ ਤੱਕ ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਡਿਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। -

41

ਸ਼ਰੁਤ ਕੇਵਲੀ ਦਾ ਕਬਨ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ
ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨੇਦਰ ਭਗਵਾਨ
ਤੀਰਥਾਂ, ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ
ਹਨ। - 42

ਲੋਕ ਜਿਨੇਦਰ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ
ਢੂਡਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਮੰਦਿਰ
ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਹਾਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ
ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਕਿ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਪੈਸਾ ਆਉਣ 'ਤੇ
ਵੀ ਭਿਕਸ਼ਾ ਮੰਦੇ। - 43

ਹੇ ਮਨੁੱਖ, ਦੇਵਤਾ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਕਿਸੇ
ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਇੱਕ ਚਿੱਤ ਹੋ
ਕੇ ਤੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਦੇਹ ਦੇ
ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। - 44

ਇਹ ਸਭ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨੇਦਰ ਭਗਵਾਨ ਤੀਰਥ
ਅਤੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ
ਰਿਆਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਹ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ
ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। - 45

ਹੇ ਜੀਵ ! ਜੇ ਤੂੰ ਬਢਾਪੇ ਅਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਧਰਮ ਕਰ। ਧਰਮ ਤੁਪੀ ਰਸਾਇਣ ਸੇਵਣ ਕਰਕੇ ਅਜਰ
ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ। - 46

ਧਰਮ ਨਾ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ
ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿੱਛੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਕਿਸੇ ਮੱਠ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਕੇਸ ਲੋਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ
ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। - 47

ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ
ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਿਨੇਦਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਧਰਮ ਆਖਿਆ
ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਧਰਮ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। - 48

ਉਮਰ ਸੜ ਰਹੀ ਹੈ, ਮਨ ਨਹੀਂ ਗਲਦਾ। ਆਸ ਵੀ
ਨਹੀਂ ਗਲਦੀ, ਮੋਹ ਛੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਆਤਮ ਹਿੱਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ
ਨਹੀਂ ਜਗਦੀ, ਜੀਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ
ਡਿਸਿਆ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। - 49

ਯੋਗੋਦੂ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਯੋਗੋਦੂ ਮਨ ਜਿਵੇਂ ਵਿਸੇ
ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਮਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣੇ
ਤਾਂ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਨਿਰਵਾਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। - 50

ਇਹ ਸਰੀਰ ਨਰਕ ਵਾਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਭਾਵ
ਛੇਦਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ
ਨਿਰਮਲ ਆਤਮਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ
ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। - 51

ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੱਕ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਛਸੇ ਹੋਏ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਨਿਰਵਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। - 52

ਜੋ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਉਹ ਅਗਿਆਨੀ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਨਿਰਵਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। - 53

ਵਿਦਵਾਨ ਜੋ ਮਨ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ, ਰਾਗ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਰੁਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਤਮ ਭਾਵ ਸਹਿਜ ਹੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। - 54

ਪੁਦਰਗਲ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਭਿੰਨ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਦਰੱਵ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਭਵ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ। - 55

ਜੋ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਨੋਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ (ਜੀਵ) ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। - 56
ਰਤਨ, ਦੀਪ, ਸੂਰਜ, ਦਹੀ, ਢੁੱਧ, ਘੀ, ਪੱਥਰ, ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ, ਸਫ਼ਟਿਕ ਮਨੀ ਅਤੇ ਅੱਗ ਇਨ੍ਹਾਂ 9 ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਆਤਮਾ ਰਤਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਪਮ, ਦੀਵੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੈ-ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਢੁੱਧ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਧ, ਦਹੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਘਣੀ, ਘੀ

ਜਾਂ ਮੱਖਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਨਿਚੋੜ ਵਾਲੀ, ਪੱਥਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਜਬੂਤ, ਸੋਨੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਮਤੀ, ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮਲ, ਸਫ਼ਟਿਕ ਮਣੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੀਨਿਮਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਅੱਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਹੈ)। - 57

ਦੇਹ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੂਨਯ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਾਇਆ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਹੁੰ-ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। - 58

ਹੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ! ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮਲ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਆਕਾਸ਼ (ਜੜ ਦ੍ਰਵ) ਹੈ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਚੇਤੰਨ ਹੈ। - 59

ਨੱਕ ਦੇ ਮੂੰਹਰਲੇ ਪਾਸੇ ਨਜ਼ਰ ਟਿਕਾ ਕੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸ਼ਰਮ ਕਾਰਨ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਾਂ ਦਾ ਢੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ। - 60

ਅਸਰੀਰ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ (ਗਿਆਨ ਸਰੀਰ) ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਅਸਲ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੜ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਮਿੱਥਿਆ ਮੋਹ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। - 61

ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਕਿਹੜਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ? ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। - 62

ਪਰ-ਭਾਵ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ
ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਮੁਨੀ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। - 63

ਹੇ ਮਹਾਂਭਾਗ ਗਿਆਨੀ ਧੰਨ ਹਨ ਜੋ ਪਰ-ਭਾਵ ਦਾ
ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ
ਵਾਲੀ ਆਪਣੀ ਨਿਰਮਲ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। - 64

ਜਿਨੇਦਰ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਤਮਾ
ਚਾਹ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਾਧੂ ਦੀ, ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੀ
ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਸੁੱਖ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। - 65

ਕੋਈ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਤੱਤਵ ਨੂੰ ਸਮਝੇਦ ਹਨ,
ਵਿਰਲੇ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਤੱਤਵ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ
ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। - 66
ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼
ਮੇਰੇ ਸੁੱਖ-ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚਿੰਤਨ
ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦਾ
ਚੱਕਰ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। - 67

ਇੰਦਰ, ਫਰਨਿੰਦਰ ਅਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਲਈ
ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸਰਣਹੀਣ ਜਾਣ
ਕੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਮੁਨੀ ਲੇਕ ਸ਼ਰਣ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ
ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। - 68

ਜੀਵ ਇਕੱਲਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਕੱਲਾ ਮਰਦਾ ਹੈ,
ਸੁੱਖ-ਦੁੱਖ ਇਕੱਲਾ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਅਤੇ ਨਿਰਵਾਣ ਵੀ ਇਕੱਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। - 69

ਹੇ ਜੀਵ ! ਜੇ ਤੂੰ ਇਕੱਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰ-ਭਾਵ ਦਾ
ਤਿਆਗ ਕਰ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰ ਤਾਂ ਕਿ ਤੂੰ
ਛੇਤੀ ਹੀ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਮੁਕਤੀ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੋ।
- 70

ਜੋ ਪਾਪ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਪ ਸਮਝਣਾ ਵੱਡੀ ਗੱਲ
ਨਹੀਂ। ਸਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਪ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੋ ਪੁੰਨ ਨੂੰ
ਵੀ ਪਾਪ ਸਮਝਣ ਅਜਿਹਾ ਗਿਆਨੀ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। -
71

ਹੇ ਗਿਆਨੀ, ਤੂੰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਜੰਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਜੰਜ਼ੀਰ ਸਮਝਦਾ
ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌਨੇ ਦੀ ਜੰਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਜੰਜ਼ੀਰ ਸਮਝ।
ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੁਭ-ਅਸ਼ੁਭ ਦੋਹਾਂ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੀ ਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। - 72

ਹੇ ਜੀਵ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਨਿਰਗਰੰਥ ਹੋਇਆ, ਤੂੰ ਵੀ
ਨਿਰਗਰੰਥ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਿਰਗਰੰਥ ਨੂੰ ਮੋਕਸ਼ ਮਾਰਗ ਮਿਲਦਾ
ਹੈ। - 73

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੋਹੜ ਦਰੱਖਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਅਤੇ ਬੀਜ
ਵਿੱਚ ਬੋਹੜ ਦਰੱਖਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਦੇਵਤਾ
ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੈ। - 74

ਜੋ ਜਿਨੇਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਸੱਕ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਤੰਤਰ-ਮੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। - 75

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੋ, ਤਿੰਨ, ਚਾਰ, ਪੰਜ, ਨੌ, ਸੱਤ, ਛੇ, ਪੱਜ ਅਤੇ ਚਾਰ ਇਹ ਲੱਛਣ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲੱਛਣ ਹੋਣ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਦੋਹੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਅੰਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹਨ)। - 76

ਜੋ ਦੋ (ਰਾਗ-ਦਵੇਸ਼) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਤੇ ਦੋ (ਸੱਮਯਕ ਦਰਸ਼ਨ, ਸੱਮਯਕ ਗਿਆਨ) ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨੇਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੋਕਸ਼ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। - 77

ਤਿੰਨ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਰਾਗ, ਦਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਭਾਵ ਸੱਮਯਕ ਦਰਸ਼ਨ, ਸੱਮਯਕ ਗਿਆਨ, ਸੱਮਯਕ ਚਰਿੱਤਰ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਜਿਨੇਂਦਰ ਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। - 78

ਆਤਮਾ ਚਾਰਜ ਕਸ਼ਾਯਾਵਾਂ (ਕ੍ਰੋਧ, ਮਾਣ, ਮਾਇਆ, ਲੇਭ) ਅਤੇ ਚਾਰ ਸੰਗਿਆਵਾਂ (ਭੇਜਨ, ਭੈ, ਮੇਖੁਨ, ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਜੀਵ, ਉਸ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਪਰਮ-ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਸਕੋ। - 79

ਆਤਮਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪੰਜ (ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਅਵਰਤ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪੰਜ ਭਾਵ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਯਮ ਅਤੇ ਪੰਜ ਮਹਾਂਵਰਤ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪੰਜ ਭਾਵ ਉੱਤਮ, ਖਿਮਾ ਆਦਿ ਦਸ ਗੁਣ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। - 80

ਆਤਮਾ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਹੀ ਚਰਿੱਤਰ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਹੀ ਸੰਯਮ, ਸੀਲ, ਤਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖਯਾਨ ਹੈ। - 81

ਕੇਵਲ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਆਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਅਤੇ ਸੱਕ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪਰਾਏਪਣ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੰਨਿਆਸ ਹੈ। - 82

ਰਤਨ ਤ੍ਰੈਅ (ਗਿਆਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਚਰਿੱਤਰ), ਤੋਂ ਸੰਪੰਨ ਆਤਮਾ ਹੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਤੀਰਥ ਹੈ। ਹੇ ਯੋਗੀ ! ਉਹੀ ਮੋਕਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਮੋਕਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੰਤਰ-ਤੰਤਰ ਨਹੀਂ। - 83

ਜਿਸ ਸਰਧਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਨਿਰਮਲ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਿੱਤਰ ਹੈ। - 84

ਕੇਵਲ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜਿੱਥੇ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਗੁਣ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਯੋਗੀ ਲੋਕ

ਨਿਰਮਲ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ੁਧ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ
ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। - 85

ਹੇ ਆਤਮਾ ! ਤੂੰ ਮਨ, ਵਚਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ੁਧਤਾ
ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਲਾ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮਾ
ਨੂੰ ਜਾਣ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ।
- 86

ਜੇ ਅਸੀਂ ਬੰਧਣ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ
ਬੰਧਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਾਂਗਾ ਅਤੇ ਜੇ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨ
ਲਗਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਾਂਤ ਨਿਰਵਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। -
87

ਸੱਮਯਕ ਦਿੰਸ਼ਟੀ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾੜੀ ਗਤੀ ਵਿੱਚ ਜਨਮ
ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਕਦੇ ਹੋ ਵੀ ਜਾਵੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੱਮਯਕਤਵ
ਦਾ ਕੋਈ ਦੌਸ਼ ਨਹੀਂ। ਜੀਵ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ
ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾੜੀ ਗਤੀ ਵਿੱਚ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ
ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। - 88

ਸਾਰੇ ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ
ਲੀਣ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸੱਮਯਕ ਦਿੰਸ਼ਟੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ
ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੇਗਦੀ। - 89

ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮੱਯਕਤ ਵੀ ਪ੍ਰਸੁੱਖਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਹੀ
ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀਡਿਤ (ਗਿਆਨੀ) ਹੈ, ਉਹ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ
ਪ੍ਰਸੁੱਖ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੱਚੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਕੇਵਲ
ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। - 90

ਜਿੱਥੇ ਅਜਰ-ਅਮਰ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਭੰਡਾਰ ਆਤਮਾ
ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ
ਛਸਦੇ। ਉਹ ਪੂਰਵ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ
ਹਨ। - 91

ਜਿਵੇਂ ਕਮਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਭਿੱਜਦੇ, ਉਸੇ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮ ਸੁਭਾਵ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਕੇ ਜੀਵ ਕਦੇ ਵੀ ਕਰਮਾਂ
ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਬੜਦਾ। - 92

ਜੇ ਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ ਸਮਤਾ-ਸੁੱਖ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ
ਹੋਇਆ ਲਗਾਤਾਰ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,
ਉਹ ਨਿਸਚੈ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ ਹੀ
ਨਿਰਵਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। - 93

ਹੇ ਜੀਵ ! ਸਰੀਰ ਪਰਮਾਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਵਿਰਾਟ
ਆਤਮਾ ਹੈ, (ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਫੈਲੀ ਹੋਈ
ਹੈ) ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਕਾਰ ਦਾ ਜੀਵ ਹੋਵੇ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ
ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਮਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਂਦੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
- 94

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਪਵਿੱਤਰ
ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸੁੱਖ ਵਿੱਚ
ਲੀਣ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। - 95

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ
ਅਤੇ ਪਰ ਭਾਵ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਜੀਵ ਭਾਵੇਂ

ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੇ ਪਰ ਮੁਕਤੀ
ਦਾ ਸੁੱਖ ਕਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। - 96

ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਪਰਮ
ਸਮਾਪਨੀ ਵਿੱਚ ਲੀਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਸੁੱਖ ਦਾ ਆਨੰਦ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੋਕਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। - 97

ਹੋ ਗਿਆਨੀ ! ਜਿਨੋਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਆਖੇ ਹੋਏ
ਪਿੰਡਸਬ, ਪਦਅਸਬ, ਰੂਪਅਸਬ ਅਤੇ ਰੂਪਤੀਰਬ ਧਿਆਨ ਨੂੰ
ਸਮਝ ਤਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਰ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਸਕੋ। - 98

ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹਨ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਸਮ
ਭਾਵ ਹੈ, ਜਿਨੋਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਸਮਾਇਕ
ਹੈ। - 99

ਰਾਗ ਅਤੇ ਦਵੇਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਜੋ
ਸਮ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨੋਂਦਰ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਕਬਨ ਹੈ
ਕਿ ਉਹੀ ਅਸਲ ਸਮਾਇਕ ਹੈ। - 100

ਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ
ਸਬਿਰ ਕਰ ਲੈਣ ਦਾ ਦਰਜਾ (ਛੇਦੋਸਥਾਪਨੀਯ) ਸਮਝਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੰਜਵੀਂ (ਮੋਕਸ਼) ਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ। - 101

ਮਿੱਥਿਆਤਮ (ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ) ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ
ਸੱਮਯਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੁੱਧੀ ਹੋਣਾ, ਪਰਿਹਾਰ ਵਿਸ਼ੁੱਧੀ ਹੈ,
ਇਸ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮੋਕਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। -
102

ਸੁਖਮ ਲੋਭ ਦੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ
ਸੁਖਮਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡਾ ਸੁਖਮ ਚਰਿੱਤਰ ਹੈ। ਜੋ
ਸ਼ਾਸਵਤ ਸੁੱਖ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। - 103

ਨਿਸ਼ਚਯ ਨਯ ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਹੀ ਅਰਿਹੰਤ ਹੈ,
ਸਿੱਧ ਹੈ, ਅਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਪਾਧਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਹੈ। -
104

ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਹੀ ਸਿਵ ਹੈ, ਸੰਕਰ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਹੈ,
ਰੁਦਰ ਹੈ, ਬੁੱਧ ਹੈ, ਜਿੰਨ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਈਸ਼ਵਰ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ
ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਅਨੰਤ ਅਤੇ ਉਹ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੈ। - 105

ਉਪਰੋਕਤ ਲੱਛਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਜੋ ਪਰਮ ਨਿਰਾਕਾਰ
ਦੇਵਤਾ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵਿੱਚ
ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ। ਭਾਵ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ
ਉਪਰੋਕਤ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈ। 106

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸੱਕ ਸਮਝ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ
ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ
ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਆਤਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕਾਰਨ
ਸਿੱਧ ਹੋਏ ਹਨ। - 107

ਸੰਸਾਰ ਭਾਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਡਰੇ ਮੈਂ
ਯੋਗੋਂਦੂ ਮੁਨੀ ਨੇ ਯੋਗ ਸਾਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ
ਬਹੁਤ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਨ ਲਈ ਕੀਤੀ
ਹੈ। - 108

ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸ਼ਬਦ

ਅੰਤ ਚੁੱਟਯ	ਅੰਤ ਗਿਆਨ, ਅੰਤ ਦਰਸਨ, ਅੰਤ ਸੁਖ, ਅੰਦਰ ਬੀਜ/ਸਕਤੀ
ਗੁਣ-ਸਥਾਨ	ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਉਤਾਰ-ਚੜਾਓ ਦਾ ਨਾਂਅ ਗੁਣ-ਸਥਾਨ ਹੈ। ਗੁਣ ਸਥਾਨ 14 ਹਨ।
ਚਾਰ ਕਸਾਯ	ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਮਾੜੇ ਭਾਵ (ਕ੍ਰੋਪ, ਮਾਣ, ਮਾਇਆ (ਧੋਖਾ), ਲੋਭ) ਇਹ ਚਾਰ ਕਸਾਯ ਹਨ।
ਚਾਰ ਘਾਤੀਯ ਕਰਮ	ਗਿਆਨਾਵਰਨੀਆ, ਦਰਸਨਾਵਰਨੀਆ, ਮੋਹਨੀਆ, ਅੰਤਰਾਯ
ਚੜੁਰਗਤੀ	ਦੇਵ, ਨਰਕ, ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪਸੂ
ਚਾਰ ਗੁਣ	ਅੰਤ ਦਰਸਨ, ਗਿਆਨ, ਸੁਖ ਅਤੇ ਵੀਰਜ
ਚਾਰ ਸੰਗਿਆਵਾਂ	ਭੋਜਨ, ਭੈਅ, ਮੈਥੁਨ, ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਜੋ ਤ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਗਿਆਵਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ।
ਛੇ-ਦ੍ਰਵ	ਜੀਵ, ਪੁਦਗਲ, ਧਰਮ, ਅਧਰਮ, ਅਕਾਸ, ਕਾਲ
ਛੇਦੋਪਸਥਾਪਨੀਆ	ਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੇ ਜੋ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਛੇਦੋਪਸਥਾਪਨੀਆ ਚਰਿੱਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ

	ਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਪਾਪ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤ ਭੰਗ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪਰਾਸ਼ਚਿਤ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁੱਧੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਦਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ	ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਦਸ ਸਾਹਿਤ	ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਪ੍ਰਤੱਖਯਾਨ	ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ, ਨਾਮ ਸਥਾਪਨਾ, ਦ੍ਰਵ, ਖੇਤਰ, ਸਾਲ ਤੇ ਭਾਵ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਭ ਮਨ, ਵਚਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਲਈ ਅਯੋਗ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
ਪੰਚਮ ਰਾਤੀ	ਮੋਕਸ
ਮਾਰਗਨਾ	14 ਮਾਰਗਨਾ ਸਥਾਨ ਹਨ : ਰਾਤੀ, ਇੰਦਰੀ, ਕਾਇਆ, ਯੋਗ, ਵੇਦ, ਕਸਾਯ, ਗਿਆਨ, ਸੰਯਮ, ਦਰਸਨ, ਲੇਜਿਆ, ਭਵਯ, ਸਮਯਕਤਵ, ਸੰਰੀ ਅਤੇ ਅਹਾਰਕ। 14 ਜੀਵ ਸਮਾਸ/14 ਗੁਣ ਸਥਾਨਾਂ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਖੋਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਗਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ।
ਰਤਨ ਤ੍ਰੈ	ਸਮਯਕ ਦਰਸਨ, ਸਮਯਕ ਗਿਆਨ, ਸਮਯਕ ਚਰਿੱਤਰ।
ਸੱਤ ਤੱਵ	ਜੀਵ, ਅਜੀਵ, ਆਸਰਵ, ਬੰਧ, ਸੰਭਰ, ਨਿਜਰਾ, ਮੋਕਸ।

